

Мадара — Матора

отъ Д. Дечевъ.

I.

Археологическитѣ паметници, които бидоха открити въ Мадарското землище, ни показватъ, че то е било обитавано и въ античнитѣ времена¹⁾ и въ по-старата българска епоха²⁾. За съжаление въ тия паметници не се срѣща името му, а съвременната тѣмъ книжина не ни дава никакви сведения, които ни биха позволили да го отъждествимъ съ нѣкое споменато въ нея селище. Догадкитѣ на Шкорпилъ, Абоба—Плиска, Извѣстия русскаго археолог. института въ Константинополѣ X (1905) стр. 25, Описъ на старинитѣ въ Черноморската областъ II, стр. XIII—XIV и Byzantinoslavica IV 1 (1932) стр. 127, че Мадара съвпадала съ гетската крепость Burziavo у Eutrop. VI 10 или съ тракийския градъ Δαουδαία у Ptol. III 10, 6, сж лишени отъ всѣка доказна сила³⁾. Тѣй сжщо не е убедително и предположението му, Byzantinoslavica, ц. т., стр. 127—128, че въ днешното име Мадара е запазено названието на старобългарската крепость Μουδράγα, гесп. Μουδάργα или Μούδραγα, която се споменува въ времето на царь Симеона⁴⁾.

За пръвъ пжтъ се отбелязва, както изтъква Аврамовъ, Юбилеенъ сборникъ Плиска—Преславъ III, стр. 169, Мадара въ турскитѣ хроники отъ края на XIV вѣкъ, които описватъ завземането на североизточна България отъ турцитѣ, и то въ формитѣ Madra, Matepa, Madira и Magra⁵⁾ (вижъ Leunclavius, Historiae Musulmanae Turcorum de monumentis ipsorum exscriptae libri XVIII, Francfurti 1591, стр. 268 и 269), отъ които първата и третата отразяватъ несъмнено днешното общоупотрѣбително име Мадара. По-сетне Евлия-Челеби въ своето пжтуване изъ България презъ 1652 г. спомена сжщото име въ формата Кармадара (вж. Гаджановъ, Периодич. списание LXX, 1909, стр. 608), гдето Кара- представлява турската добавка къмъ общоупотрѣбителната форма Мадара. И най-сетне въ Resumé géographique de la Grèce et de la Turquie d'Europe, par G. A. M., citoyen grec, orné d'une carte par M. Perrot, Paris 1826, p. 408—410, се спомена Мадара като мѣсто, обитавано изключително отъ жени, чиято развала била пословична. Съ

¹⁾ Вж. Филовъ, Изв. на археолог. друж. II (1911), стр. 85—97; Поповъ, Изв. на археолог. друж. III (1912) стр. 103—104; Велковъ, Мадара, Водачъ за старинитѣ, стр. 6—7; Шкорпилъ, Byzantinoslavica IV 1 (1932) стр. 103—115, 123—124.

²⁾ Вж. Фехеръ, Написътъ на Мадарския конникъ, стр. 13 и сл.; Миятевъ, Изв. на арх. инст. V (1928—1929) стр. 249 и сл.; Велковъ, Мадара, Водачъ за старинитѣ, стр. 9 и сл.; Шкорпилъ, Byzantinoslavica IV 1 (1932) стр. 115 и сл.

³⁾ Иречекъ, Пжтувания по България, превелъ Аргировъ, стр. 867—868, отъждествява градището при с. Костена-рѣка (Кемикче-дере) съ Burziavo, а Кацаровъ, Klio XXII (1928), Heft 1/2, стр. 84, смѣта заедно съ Tomaschek, Die alten Thraker II 2, стр. 70, че Δαουδαία съвпада съ днешния Разградъ.

⁴⁾ За крепостъта Μουδράγα вж. Златарски, История на българската държава презъ срѣднитѣ вѣкове I 2, стр. 300, бел. 4. Отъ Μουδράγα, гесп. Μουδάργα (Μβυδράγα е погрѣшно предаване на формата Μουδράγα) би могло да се получи въ по-ново време Мждрага или Мждрага, но не и Мадара. Въ всѣки случай старобълг. ж въ Шуменско, гдето се намира Мадара, не се вокализира на новобългарски въ а (вж. Mladenov, Geschichte der bulgar. Sprache, стр. 321).

⁵⁾ Очевидно Magra представлява погрѣшно предаване на формата Madra.

последния фактъ се обяснява, гдето въ Шуменъ и околността думата „мадарка“ има обидно значение (вж. българския преводъ на пасажа отъ споменатата по-горе книга, който ни дава Милетичъ подъ заглавието „Амазонкитѣ въ Мадара“ въ в. „Миръ“ отъ 21. януарий 1925 г., № 7376), а въ Габрово съ старинния изразъ „това не е Мадара“ се отблъсква нѣщо, което не е редно¹⁾. Тукъ принадлежи и изразътъ „матарá“, съ който въ Търново се означава изобщо лекомислена жена²⁾. Въ всѣки случай гурскитѣ бейове въ Шуменско, които сж пропилѣвали често цѣлото си състояние по лекитѣ жени въ Мадара, сж имали достатъчно основание да нарекатъ това селище Карамадара, т. е. Мадара, която почерня и прави нещастенъ попадналия въ нея човѣкъ.

Единъ опитъ за обяснение на общоупотрѣбителната форма Мáдара ни дава Аврамовъ, ц. с., стр. 143—144. Изхождайки отъ разказа на Зосима IV 5, че римскиятъ пълководецъ отъ скитски произходъ Модаръ (Μοδάρης ὢν μὲν ἐκ τοῦ βασιλείου τῶν Σκυθῶν γένους) въ 379 г. билъ унищожилъ до кракъ проникналитѣ въ Тракия варвари, като се втурналъ срещу тѣхъ отъ единъ равенъ и покритъ съ земя хълмъ, който се простираше надлъжъ и ималъ въ подножието си обширна равнина, и отъждествявайки тоя хълмъ съ Мадарското плато, Аврамовъ твърди, че нѣкогашната Мадарска крепостъ била тѣй наречена по името на току-що споменатия пълководецъ за споменъ на поражението, което билъ нанесълъ на варваритѣ. Обаче фактътъ, че името Мадара, ако и съ малко по-друго ударение, се срѣща на нѣколко мѣста въ сегашната или нѣкогашната гръцка езикова област, изключва всѣко свързване на Мадара съ името на римския пълководецъ Модаръ и опровергава предостатъчно и безъ това несигурното само по себе си отъждествяване на споменатия отъ Зосима връхъ съ Мадарското плато.

Съ гръцкото Μαδάρα, както ни показватъ по-подробнитѣ модерни гръцки карти, се означаватъ за сега: 1) планината въ Аркадия между Триполисъ и Димициана, 2) планината въ Кинурия между Леонидионъ и Кипариси, 3) планината въ западната частъ на островъ Критъ, известна сжщо подъ името Ἄσπρα βουνά, т. е. „Бѣли ридове“, 4) планината въ Мала-Азия, не далечъ отъ античния Пергамонъ. При това трѣбва да забележа, че последнитѣ две планини поради своята просторностъ въ сравнение съ първитѣ две се именуватъ и Μαδάρες, което представя новогръцкото множ. число отъ Μαδάρα. Очевидно нашата Мáдара въпрѣки различието въ ударението е едно и сжщо название съ гръцкото Μαδάρα и затова обяснението, което се дава за значението на тая гръцка дума, ще важи а priori и за нашата Мадара.

Въ старогръцки, както и въ новогръцки често прилагателнитѣ отъ женски родъ по *a*-склонение съ отдрѣпване на ударението отъ последния слогъ върху предпоследния се превръщатъ въ абстрактни сжществителни. Така отъ прилагателнитѣ въ женски родъ по *a*-склонение ἐχθρά „неприятелска“, κακή „лоша“, ὠχρά „бледна“, ζεστή „топла“, πικρά „горчива“ се произвеждатъ абстрактнитѣ сжществителни ἐχθρα „вражда“, κάκη „лошотия“, ὠχρα „бледностъ“, ζέστη „жаръ“ и πικρα „горчивина“. При това тия сжществителни могатъ да иматъ и конкретно значение, какъвто е случаятъ, напр., съ критскитѣ думи μαλάχα „мекостъ“ и χαλέπα „трудностъ“, отъ които първото може да означава и мекото, т. е. прѣсно сирене, а второто — скалистъ, следователно негоденъ за работа теренъ³⁾. Това ни кара да приемемъ, че въ новогръцкото Μαδάρα (въ множ. число Μαδάρες) се

¹⁾ Лицата, които си служатъ съ тоя изразъ, не могатъ да дадатъ никакви сведения за произхода му. Обаче тѣ твърдятъ, че Мадара въ случая не означава мандра.

²⁾ Вж. Панчевъ, Дополнение на българския рѣчникъ отъ Н. Геровъ, стр. 204: „Матарá (Търново), с. ж. мастія, мѣстія. Гиди мжтержъ неннж. Мсб. XVI—XVI 406“.

³⁾ Тѣй като женскиятъ родъ отъ прилагателнитѣ, отъ които сж произведени тия сжществителни, гласи за сега само μαλακή и χαλεπή, то Hatzidakis, Einleitung in die neugriech. Grammatik 1892, стр. 96 смѣта, че въ крайната имъ гласна -α се крие остатъкъ отъ дорийския диалектъ.

крие абстрактното съществително, образувано от прилагателното *μαδαρός*, в женски род *μαδαρά*, което в старогръцки означава: 1) „разливащ се“ и 2) „плешивъ“, а в новогръцки има само второто значение¹⁾. Съ огледъ къмъ това *Μαδάρα* като абстрактно съществително би могло да означава: 1) „разливане“ и 2) „плешивостъ“. Отъ тия две значения очевидно само второто и то в конкретния смисълъ „Плешивецъ“ или „Гола глава“ подхожда за означаване на планина. Сравни селището в Българоградчишко „Плешивецъ“, върха в Котленско „Плешивица“, Старо-планинския връхъ „Гола глава“ (на северъ отъ София), планината „Голо бърдо“ в Радомирско и т. п.²⁾ Затова и Hatzidakis, *Einleitung in die neugriech. Grammatik* 1892, стр. 96, отъ гдето взехъ наведенитѣ по-горе примѣри за произведенитѣ отъ прилагателни абстрактни съществителни, твърди съвсемъ основателно, че планината в западната частъ на Критъ, която в древността била известна подъ името *Λευκὸ Ὄρη*, се нарича сега *Μαδάρα*, в множ. число *Μαδάρες*, поради плешивия характеръ на нейнитѣ върхове, които впрочемъ сж образувани отъ варовици и сж лишени отъ храсте и гора, та наподобяватъ плешивата глава на човѣка³⁾. Това обяснение на името на критската планина *Μαδάρα*, в множ. число *Μαδάρες*, подхожда и за останалитѣ едноименни гръцки планини, които по-горе споменахъ, понеже и тѣ сж образувани или отъ варовици⁴⁾ или отъ кристалинни шисти и гранитни блокове⁵⁾, които тѣй сжщо не благоприятствуватъ да се развие обилна растителностъ. Впрочемъ, гръцкото име *Μαδάρα* в смисълъ на „Плешивецъ“ ни напомня названието на единъ отъ най-високитѣ върхове на Стара-планина у Theoph. Sim. 98 *Καλβρομοῦντις*, т. е. Mons Calvus „Плешивъ връхъ“, очевидно тѣй нареченъ, понеже се издигалъ надъ растителната зона (вж. Oberhammer, Pauly-Wissowa Realencyclopädie VII, стр. 2223, който е склоненъ да го отъждестви съ Юмрукчалъ).

Що се отнася до Мадарското плато, което изцѣло се състои отъ пѣсѣчници⁶⁾, то е окарстено и лишено отъ гора главно в тая частъ, която се намира надъ голѣмата пещера и извора на Мадарската рѣка⁷⁾ и надъ която се е издигала нѣкога Мадарската крепостъ⁸⁾. Обаче надъ тоя за сега окарстенъ теренъ, както ме поучиха Р. Поповъ и Ст. Бончевъ, е имало по-рано пластъ отъ прѣстъ, който е позволявалъ да вирѣятъ

1) Глаголътъ *μαδαίω* „разливамъ се, разлагамъ се, капя“, който съдържа индоевр. коренъ *mad-* „мокъръ съмъ, капя“ (вж. Walde, *Vergleichendes Wörterbuch der indogerm. Sprachen* II 1927, стр. 231), съотнесенъ къмъ косата, добива значението „оплешивявамъ, плешивъ съмъ“, което съ течение на времето е изтикало останалитѣ му значения. Сжщото важи и за произведеното отъ него прилагателно *μαδαρός*, което в по-сетнешно време означава само „плешивъ“.

2) Съ липсата на храсте и гора се обяснява и названието на карстовитѣ върхове в Българоградчишко „Г л а м а“, което застѣпва „гол ма“ и е образувано отъ прилагателното „голъ“.

3) Вж. Büchner, Pauly-Wissowa Realencyclopädie XVII, стр. 2209—2210 s. *Λευκὸ Ὄρη*.

4) Такъвъ е случаятъ съ аркадската Мадара, чийто огроменъ пирамидаленъ връхъ е изцѣло плешивъ, а сжщо и съ кинурската Мадара, чието високо плато е напълно окарстено и чиито отвесни стени достигатъ височина нѣколко стотици метра (вж. Philippson, *Der Peloponnes*, Berlin 1892, стр. 92 и 186).

5) Отъ такива шисти и блокове се състои планината Мадара в областта на античния Пергамонъ (вж. Blanchard, *Asie occidentale* 1929, стр. 89 и 90).

6) Вж. Цанковъ, Върху ценомана в североизточна България, Списание на бълг. геологическо дружество, III (1931 г.), стр. 37 и сл.

7) Докато рѣката, за която става тукъ дума, е означена в руската триверстова и едноверстова карта, а сжщо и в австрийската генералшабна карта, съ названието М а д а р а, самото селище е отбелязано съ името М а д а р а. Най-горното течение на Мадарската рѣка е било наричано отъ турцитѣ поради разположенитѣ по него воденици Д е р м е н ъ - д е р е (вж. Шкорпилъ, *Byzanti noslavica*, ц. т., стр. 88).

8) Нейнитѣ следи сега се казватъ „Градътъ“ (вж. картата „Мадарски жгълъ“ у Шкорпилъ *Byzantinoslavica*, ц. т., стр. 88).

храсти и гора. Ето защо названието на нашата Мадара въ смисълъ на „Плешивецъ“ би трѣбвало да стои по-скоро въ връзка съ издигащитѣ се отвесно надъ това село и надъ Кюлевча стени на платото, които напомнятъ плешива глава, нежели въ връзка съ окарстената му частъ. При това не трѣбва да се забравя, че поради отвеснитѣ стени и исполински скали, съ които се отличаватъ споменатитѣ по-горе грѣцки планини самитѣ имъ обитатели сж произвели отъ названието имъ *Μαδάρα* сжществителното *Μαδαράς* въ смисълъ на „голѣмъ камѣкъ“, „исполинска стена“¹⁾. А несъмнено издигащитѣ се отвесно стени на Мадарското плато откъмъ Мадара и Кюлевча могатъ да минатъ съ пълно право за исполинска скала. Тѣй българската Мадара би могла да се осмисли не само съ името „Плешивецъ“, а сжщо и съ израза „Исполинска скала“. На въпроса, въ коя епоха е възникнало названието на нашата Мадара, може да ни даде отговоръ фактътъ, че въ античността аркадската *Μαδάρα* се е наричала *Θαυμάσιον ὄρος*²⁾, критската — *Λευκά Ὄρη*³⁾, а пергамската — *Πινδαρός*⁴⁾ и че въ началото на срѣдновѣковието тия имена сж били напълно изтикани отъ новото имъ име. Това ни дава основание да предположимъ, че и нашата Мадара е била известна въ античността подъ нѣкое друго име, което е било изтикано въ началото на срѣдновѣковието отъ днешното название.

Въ всѣки случай грѣцката дума *μαδαράς* въ смисълъ на „Исполинска скала“, съ която може напълно да се обясни значението на нашето название Мадара, ни кара да приемемъ, че първоначално въ него ударението е падало върху последния слогъ⁵⁾. Обаче съ течение на времето е могло да се яви и второстепенно ударение върху първия слогъ, което е могло да изтика първичното ударение. Тѣй отъ грѣцкото *Μαδαράς*, което е дало на старобългарски *М а д а р а́*⁶⁾, се е добило прѣко Мадарá днешното название *М а д а р а*.

2.

Прилагателното *μαδαρός* „плешивъ“, отъ което произлиза и названието *Μάδαρα*, се съдържа впрочемъ и въ мѣстното име τὸ *Μαδαρόν* „Плешивото“, което се спомена въ трактата 10. отъ вѣкъ *Διήγησις περὶ τῆς συστάσεως τῶν ἐν τῇ Πηγῇ τῆς Θεοτόκου ναῶν καὶ περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς γενομένων θαυμάτων*, публикуванъ въ *Acta Sanctorum Novembris, tomus III (5—8 Nov.)*, Bruxellis (1910), стр. 878 и сл. Тамъ (гл. 41, стр. 888) се разказва следното чудотворно изцѣление. Нѣкой-си Стефанъ Кацаторъ, който живѣялъ въ столицата на Византия, страдалъ отъ болки въ бедрената кость и напразно билъ изразходвалъ по лѣкари голѣми суми. Най-сетне му се явява на сънъ лѣкарьтъ Калокиръ и му казва: „Иди въ храма на Богородица, който е извънъ града (ἔξω τῆς πόλεως) и ще оздравѣшъ, щомъ пиешъ отъ аязмото!“ Като се събудилъ, болниятъ си помислилъ, че сънътъ се отнася до аязмото въ Мадаръ, т. е. въ „Плешивото“ (περὶ τῆς ἐν τῇ *Μαδαρῷ ἀγιασματος*) и се загрижилъ, какъ може тамъ да отиде. Но после се досѣтилъ, че по-скоро става дума за храма на Богородица върху извора (τὸν ἐν τῇ Πηγῇ τῆς Θεοτόκου ναόν) и бързо се отправилъ тамъ, и като пилъ отъ аязмото, почувствувалъ, че оздравява.

Отъ тоя разказъ става явно, че въ 10. вѣкъ, билъ особено прочутъ нѣкакъвъ храмъ на св. Богородица съ своето лѣчебно аязмо, който се намиралъ въ мѣстността

1) За това значение на *μαδαράς* вж. Büchner, ц. м., стр. 2209. Впрочемъ критската и пергамската Мадара се наричатъ не само *Μαδάρα* или *Μαδαράς*, а сжщо и *Μαδαράς*, както личи това и отъ Büchner, ц. м., и Blanchard, ц. м.

2) Вж. Baedeker's *Griechenland, Handbuch für Reisende*, 1908, стр. 381.

3) Вж. Besnier, *Lexique de géographie ancienne*, Paris, 1914, p. 427 s. Leuca и Büchner, ц. м.

4) Вж. Baedeker's *Konstantinopel, Kleinasien, Balkanstaaten*, 1914, стр. 355.

5) Дали употребяваната въ Търново дума *матарá* съ ударение на последния слогъ, (вж. по-горе бел. 2 на стр. 182), не ни поднася старото ударение на названието Мадара?

6) Сравни старобългар. *Захарни* съ грѣцкото *Ζαχαρίας*, старобългар. *Илна* съ грѣцкото *Ἰνλας* и т. п.

τὸ *Μαδαρόν* и затова болниятъ си помислилъ на първо време, че лѣкарътъ Калокиръ го праща тамъ. Че тая мѣстность не била близо до Цариградъ, личи отъ факта, гдето той се замислилъ, какъ може тамъ да отиде, и затова навѣрно се е зарадвалъ доста, когато се досѣтилъ, че съ думитѣ на Калокира „извънъ града“ (*ἔξω τῆς πόλεως*) се означава не толкова оня храмъ, колкото храма на св. Богородица, който билъ съвсемъ наблизу до града¹⁾ и му билъ достъпенъ безъ особени приготовления.

Где се е намирало мѣстото τὸ *Μαδαρόν*, не може да се разбере отъ текста на трактата. Обаче заслужава да се изтъкне, че каменниятъ басейнъ въ терасата подъ Мадарскитѣ скали²⁾ по своитѣ размѣри и по своя строежъ ни напомня доста аязмото на цариградската църква ἐν τῇ Πηγῇ³⁾, която впрочемъ е била разрушена въ 923 г. отъ царь Симеона и следъ това възстановена отъ императора Романа Лакапина, та въ нея било извършено бракосъчетанието на царь Петра съ внучката му Мария презъ 927 г.⁴⁾ Дали въ предславянската епоха или въ епохата, когато българитѣ били вече приели християнството, е била посветена нѣкоя отъ църквитѣ подъ Мадарскитѣ скали⁵⁾ на св. Богородица, на която е билъ посветенъ и храмътъ ἐν τῇ Πηγῇ, не може да се установи⁶⁾.

3.

Покрай формитѣ Мадра и Мадира, които отразяватъ изтълкуваното вече название Мадара, се явява у турскитѣ хронисти, чиито данни предадохъ въ началото на статията си, и формата Матера. Че въ случая не може да става дума за погрѣшно предаване на общоупотребителното име Мадара, а за негова паралелна форма, става явно отъ факта, гдето частъ отъ българското население около Мадарското плато — азъ имамъ предъ видъ селата Кюлевча и Калугерица — е означавало до освободителната война Мадара и съ името Матора, произнасяно съ редукия на неударното *o* въ *y* като Матура⁷⁾. А като се вземе предъ видъ, че българското население поне на селото Калугерица е староселско⁸⁾, смѣло можемъ да приемемъ, че въ названието Матора се крие по-старинната форма Матера, която покрай Мадара ни предаватъ турскитѣ хронисти отъ края на 14 вѣкъ. Това ни показва, че още въ епохата, която предхожда турското завоювание, Мадара е била тѣй сжщо наричана Матера, отъ гдето въ по-ново време е произлѣзла формата Матора. Очевидно, тия две форми представятъ нагаждане или осмисляне на неразбираемата за славянитѣ чужда дума Мадара по славянското, *gesp.*

¹⁾ Именно въ тѣй наречената за сега мѣстность Балѣкла, извънъ цариградскитѣ стени и то на западъ отъ Силиврийскитѣ порти (вж. Ласкинъ, Георгій Кодинъ, О древностяхъ Константинополя, стр. 32 и 33).

²⁾ Велковъ, Мадара, Водачъ за старинитѣ, стр. 26, смѣта, че тоя басейнъ принадлежи на римската епоха. Фехеръ, Годишникъ на Пловд. библиотека 1927, стр. 160, обаче, е на мнение, че е строенъ отъ прабългаритѣ.

³⁾ Вж. Richter, Quellen zur byzantinischen Kunstgeschichte, Wien 1897, стр. 181 и Du Cange, Constantinopolis christiana II, Lutetiae Parisiorum 1680, стр. 184.

⁴⁾ Вж. Златарски, История на българската държава, I, 2, стр. 465 и 534.

⁵⁾ Вж. Велковъ, Мадара, Водачъ за старинитѣ, стр. 22—26 и Шкорпилъ, Byzantinoslavica, ц. т., стр. 112—113.

⁶⁾ Иречекъ, Пжгвания по България, стр. 868, твърди, че въ Мадара ставалъ сборъ на св. Марина, отъ гдето би могло да се заключи, че поне една отъ въпроснитѣ църкви е била посветена на св. Марина. Отъ направената справка се оказа, че сборъ въ Мадара е ставалъ до 1890 г. не на св. Марина, както твърди Иречекъ, а на Георговъ-день.

⁷⁾ Сведенията за това дължа на 90-годишния старецъ Диньо Димитровъ отъ с. Кюлевча.

⁸⁾ За това може да се сжди по срѣдновѣковнитѣ кръстове и надгробни камъни, които както ме увѣрява Р. Поповъ, се срѣщатъ въ гробищата на с. Калугерица. Освенъ това вж. Шкорпилъ, Byzantinoslavica, ц. т., стр. 91.

българското мѣтера или мѣтора¹⁾ „стара“, при което се допълня по смисълъ съществителното отъ женски родъ въсь, весь (село, селище) или рѣка. Поводъ за това сж могли да дадатъ следитѣ отъ античното селище, които сж просъществували тамъ и въ славянската епоха, а сжщо и обстоятелството, че рѣката, която извира подъ голѣмата пещера на Мадарското плато е много по-пълноводна отъ останалитѣ рѣки въ тая област, та е могла да бжде наречена стара. Сравни названието Стара-рѣка, които се срѣща на доста мѣста²⁾, а сжщо и нѣкогашното название на Стара-планина Матѳорие горы³⁾. Впрочемъ по името на рѣката е могло да бжде наречено и селището, което непосредствено се е намирало до него, както ни показватъ селищата Ломъ, Арда, Костена-рѣка (Кемикче-дере) и т. п., които сж наречени тѣй по името на съответнитѣ рѣки.

Нека отбележа, най-сетне, че названията Мѣдара и Мѣтора носи сжщо една малка рѣка, която заедно съ Чаушъ-дере се влива южно отъ носъ Иниада (Карабурунъ) въ Черно море⁴⁾. На върха Кутелчето, отъ гдето извира тая рѣка има старо градище и не особено голѣми пещери, а надъ срѣдното ѳ течение, гдето се намиратъ тѣй нареченитѣ Корфу-колиби (т. е. „Колиби на върха“), мѣстността е оскждна откъмъ растителностъ. Всичко това показва, че и тукъ имаме сжщото съотношение между дветѣ споменати рѣчни названия, каквото има и между току-що разгледанитѣ селищни имена Мѣдара и Мѣтора.

Madara — Matora

Der Name Madara, womit ein Dorf bei Šumen (Nordbulgarien) bezeichnet wird, in dessen unmittelbarer Nähe sich das berühmte Felsenrelief aus der Zeit des ersten bulgarischen Reiches befindet (vgl. Géza Féher, Die Inschrift des Reiterreliefs von Madara, Sofia 1928), erinnert uns an die griechische Gebirgsbezeichnung Μαδάρα, bzw. Μαδάρες. Die letzte verbindet Hatzidakis, Einleitung in die neugriech. Grammatik, S. 96, mit dem Adjektiv μάδαρος „kahl“, da die so benannten Gebirge kahl sind. Diese Deutung des griechischen Μαδάρα, resp. Μαδάρες passt auch zu dem bulgarischen Madara. Die sich östlich von dem Dorfe hinziehende höhlenreiche Felsenwand, die 80 Meter hoch ist, verleiht der Landschaft einen kahlen Charakter. Davon hat sicher das Dorf seinen Namen bekommen.

Zur Bezeichnung desselben Dorfes verwendet man auch den Namen Matora, worin augenscheinlich sich die volksetymologische Annäherung des ursprünglich griechischen Madara an das slav. materъ, bzw. matorъ „alt“ widerspiegelt.

Sofia

D. Detschew

¹⁾ За старобълг. матеръ, resp. маторъ „старъ, зрѣлъ“, отъ което произлиза и сърбохърв. matornjak „Hauptfluss, von welchem Wasser abgeleitet wird“, вж. Berneker, Slavisches etymolog. Wörterbuch II 25.

²⁾ Вж. Иречекъ, Плувания по България, превелъ Аргировъ, 1899, стр. 366, 443 и 732.

³⁾ Вж. Дечевъ, Хемусъ и Родопи, Годишникъ на Софийския университетъ, Историко-филологически факултетъ, т. XXI (1925), 10, стр. 15.

⁴⁾ Въ австрийската генералшабна карта, както и въ тая, издадена отъ нашия картографски институтъ, рѣката е отбелязана съ името Мѣдора, което очевидно представя контаминация на Мѣдара и Мѣтора. Отъ Георги Николовъ Персецкиевъ, родомъ отъ Малко-Търново, се научихъ, че въпросната рѣка се нарича и Мѣдара.